

<https://doi.org/10.31891/2415-7929-2025-34-13>

УДК 81'25:34=162.1=161.2

ШАХОВАЛІ Зоряна
Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0009-0008-3149-306X>
e-mail: zorjanashakhoval@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ З ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

У статті досліджуються лінгвістичні та термінологічні особливості перекладу юридичних текстів з польської мови на українську. З огляду на специфіку правових систем Польщі та України, переклад юридичних документів вимагає високого рівня точності, стилістичної відповідності та глибокого розуміння правової термінології. У статті окреслено основні труднощі, що виникають під час трансферу правових понять, а також визначено граматичні та стилістичні особливості юридичного дискурсу. На основі дослідження сформульовано практичні рекомендації для перекладачів, які працюють з юридичними текстами польською та українською мовами.

Ключові слова: юридичний переклад, польська мова, українська мова, термінологія, правова система, стилістика, граматики.

SHAKHOVAL Zoriana
Khmelnitskyi National University

PECULIARITIES OF TRANSLATING LEGAL TEXTS FROM POLISH INTO UKRAINIAN

Translation problems encountered in the field of scientific vocabulary represent a distinct and highly relevant area of linguistic and translational research, which in recent years has attracted growing attention from academic communities in both Ukraine and Poland. The specificity of scientific terminology, its functional diversity, and the constant introduction of neologisms in various disciplines make this field particularly challenging for translators. This complexity is especially noticeable in the legal domain, where precise terminology and stylistic consistency play a decisive role in ensuring the accuracy and reliability of the translated text. Accordingly, the study emphasises the importance of addressing translation difficulties not only from a purely linguistic perspective but also in terms of cultural, stylistic, and pragmatic equivalence.

The research focuses on both theoretical and practical aspects of translation. On the one hand, it analyses the fundamental functions of translation, the role of context, and the impact of style and vocabulary choice on the perception of the target text by its intended audience. On the other hand, it explores practical methods and pedagogical approaches aimed at the development of translation competence among students and professionals. Special consideration is given to strategies for handling specialised terminology, the role of parallel corpora, and the integration of digital tools, such as machine translation systems and computer-assisted translation (CAT) technologies, in enhancing the quality and efficiency of the translation process.

The main objectives of this research are twofold. First, to identify the peculiarities of translating scientific literature from Polish into Ukrainian, with particular emphasis on legal discourse, while at the same time developing translators' professional skills. Second, to assess the extent to which innovations, technological solutions, and modern didactic practices influence the accuracy, consistency, and overall effectiveness of translations in the legal and scientific-technical fields. The outcomes of this study are expected to contribute to a deeper understanding of translation as an interdisciplinary phenomenon and to provide practical recommendations for improving translation training and professional practice in Ukraine and beyond.

Keywords: legal translation, Polish language, Ukrainian language, terminology, legal system, stylistics, grammar.

Стаття надійшла до редакції / Received 17.03.2025

Прийнята до друку / Accepted 22.04.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Євроінтеграція передбачає зміни у законодавстві, передусім у правовому полі. Цей процес вимагає відповідного оформлення кодексів, нормативно-правових актів, законів і т.п. не тільки з юридичної, а й з лінгвістичної точки зору. Важливу роль в опрацюванні законодавчої системи відіграє аналіз законодавства країн-сусідів, зокрема Польщі. А отже виникає потреба перекладу вибраних законів, кодексів на українську мову з метою порівняння та застосування досвіду держави-сусіда [4, с.53].

У сучасному світі, де міжнародна співпраця набуває дедалі більшого значення, роль якісного перекладу юридичних текстів стає критично важливою. Україна та Польща, як сусідні держави з активними політичними, економічними та культурними зв'язками, часто обмінюються правовими документами, договорами, нормативно-правовими актами та іншими юридичними матеріалами. У цьому контексті переклад юридичних текстів з польської мови на українську виступає не лише як мовна трансформація, а як відповідальна діяльність, що потребує глибокого розуміння правових систем обох країн.

Юридичний переклад вирізняється високим рівнем термінологічної точності, формалізованим стилем та специфічними граматичними конструкціями. Помилки або неточності у перекладі можуть призвести до правових непорозумінь, втрати юридичної сили документів або навіть судових спорів. Саме тому дослідження

особливостей перекладу юридичних текстів є актуальним і важливим як для перекладачів, так і для фахівців у галузі права.

Дослідити особливості перекладу юридичних текстів з польської мови на українську. Аналіз наукових публікацій та практичних досліджень, присвячених перекладу юридичних текстів з польської мови на українську, з акцентом на термінологічні, стилістичні та граматичні особливості, а також на виклики, що постають перед перекладачем у процесі роботи з правовими документами.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика перекладу юридичних текстів з польської мови на українську активно досліджується в сучасній лінгвістичній та перекладознавчій літературі. У працях українських та польських науковців порушуються питання термінологічної точності, стилістичної відповідності, а також правової еквівалентності при трансфері змісту між двома правовими системами.

Зокрема, Ірина Шумило та Тетяна Сніци у своїй статті акцентують увагу на складності передачі юридичних термінів, які часто не мають прямих відповідників в українській мові. Авторки підкреслюють, що перекладач повинен не лише володіти мовними навичками, а й орієнтуватися в правових реаліях обох країн, щоб уникнути змістових спотворень. Вони також звертають увагу на культурологічні аспекти перекладу, адже правові поняття формуються в контексті національної правової традиції.

Алімов О. та Карабан В. у своїх працях зосереджуються на термінологічній стандартизації та важливості використання усталених юридичних формулювань. Вони наголошують, що юридичний переклад має бути максимально точним і однозначним, оскільки навіть незначна стилістична зміна може призвести до втрати юридичної сили документа.

У дослідженні Кострюкової А. здійснено огляд сучасної літератури, присвяченої перекладу юридичних текстів, зокрема аналізуються підходи до передачі правових термінів, синтаксичних конструкцій та стилістичних особливостей. Авторка підкреслює, що юридичний дискурс характеризується високим рівнем формалізації, що вимагає від перекладача особливої уваги до структури речень та логічної зв'язності тексту.

Каріна Дудай, хоча у своєму дослідженні аналізує переважно публіцистичні тексти, також порушує питання граматичних та стилістичних труднощів перекладу з польської мови. Її висновки щодо адаптації складних синтаксичних конструкцій можуть бути релевантними для юридичного перекладу, де точність і логічна послідовність мають вирішальне значення.

Загалом, аналіз наукових джерел свідчить про багатогранність проблематики перекладу юридичних текстів. Успішний переклад вимагає не лише мовної компетентності, а й глибокого розуміння правових норм, термінології та стилістичних особливостей, що формують юридичний дискурс у польській та українській мовах.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою даного дослідження є всебічний аналіз лінгвістичних, термінологічних, стилістичних та граматичних особливостей перекладу юридичних текстів з польської мови на українську, з урахуванням специфіки правових систем обох країн. У межах цієї мети передбачається аналіз наукових джерел, присвячених проблематиці юридичного перекладу, а також виявлення основних викликів, з якими стикаються перекладачі у процесі трансферу правової інформації.

Особливу увагу приділено термінологічній точності, адже юридичні тексти вимагають не лише мовної еквівалентності, а й правової відповідності, що ускладнюється відмінностями між польською та українською правовими системами. Крім того, дослідження охоплює стилістичні норми юридичного дискурсу, синтаксичні конструкції, а також культурологічні чинники, які впливають на інтерпретацію правових понять.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У сфері теорії та практики перекладу переклад наукових та науково-популярних текстів займає окреме місце. Хоча переклад з польської на українську мову дотримується загальних методологій перекладу, особливості перекладу наукової літератури тісно пов'язані зі складнощами слововживання. Примітно, що це передбачає використання спеціалізованої професійної лексики, термінів та квазітермінів.

Потенціал досягнення перекладу вищої якості та точності ще більше ускладнюється наявністю фіксованих виразів, що використовуються відповідно до традицій, стилю та мови оригінального тексту. Ретельний переклад наукового тексту з польської мови робить акцент на точному використанні наукової лексики, зв'язності та структурі дискурсу, логічному розташуванні конкретних лексем у реченні та їх взаємозв'язку із загальним текстом. Широке дослідження також підкреслили, що польська мова та науковий стиль демонструють особливий лексичний пласт, що складається з термінів та виразів, що класифікуються як книжкова лексика в польській літературній традиції. Ці терміни часто походять з іноземних мов і зберігають свою первісну форму в мові оригіналу [8, с.213].

Динаміка наукового прогресу, сплеск дослідницької діяльності та посилений обмін досвідом значною мірою сприяли сучасним технологіям, які пришвидшують процес взаємодії та забезпечують зручний доступ до інформації.

Процес перекладу з польської мови передбачає адаптацію наукової лексики, включаючи термінологію, власні назви та усталені вирази, яким може бракувати прямих еквівалентів у цільовій мові.

Науковці, які займаються теорією та практикою перекладу, сходяться на думці, що переклад є динамічним процесом передання перекодування повідомлення із вихідної мови у цільову, при цьому перекладач немов би „перекодує” вихідне повідомлення за допомогою відповідних елементів у цільовій мові. Важливо теж пам’ятати про стиль мови оригіналу, особливо, якщо мова йде про переклад термінологічних текстів [3, с.8].

Чи не одним з найважливіших термінів у трансляторії є „еквівалентність” (англ. *equivalency*, пол. *ekwiwalencja*). Але варто зауважити, що пояснення перекладознавцями цього явища дещо різняться.

Так, наприклад, згідно з вченням Ю. Найди проблема еквівалентності виникає саме тоді, коли перекладач змушений вибирати поміж збереженням ідентичності тексту вихідної мови і пошуком відповідних еквівалентів у цільовій мові. Це трапляється не тільки при перекладі художньої літератури, але також текстів фахової мови та *stricte* термінологічної лексики [7, с.63].

Загальновідомим є поділ Ю. Найди еквівалентності на формальну та динамічну. Формальна еквівалентність притаманна словам, які не мають ані імпліцитного підтексту, ані емоційного навантаження. Зазвичай такі лексеми не становлять значних труднощів при перекладі, оскільки мають відповідники у цільовій мові. Наприклад, *prawo spadkowe* – спадкове право, *prawo mająt-kowe* – майнове право, *otwarcie spadku* – відкриття спадщини, *osoba prawna* – юридична особа, *osoba fizyczna* – фізична особа, *nabyty spadek* – отримана спадщина. Формальна еквівалентність прагне зберегти оригінальність тексту вихідної мови, а тому перекладаючи навіть складні речення варто зберегти їх цілісність, при цьому дотримуючись правил пунктуації цільової мови: „*Jeżeli spadkodawca powołał kilku spadkobierców testamentowych, a jeden z nich nie chce lub nie może być spadkobiercą, przeznaczony dla niego udział, w braku odmiennej woli spadkodawcy, przypada pozostałym spadkobiercom testamentowym w stosunku do przypadających im udziałów*” [5, с.53]. У випадку, коли спадкодавець призначив кілька спадкоємців за заповітом, а один з них не хоче або не може бути спадкоємцем, належна йому частина спадщини, у випадку відсутності іншої волі спадкодавця, розподіляється між іншими спадкоємцями за заповітом відповідно до їх часток спадщини.

Найда пише і про те, що значення полісемічної лексеми повинно бути перекладено тим, яке виникає з контексту. Це правило стосується також і термінологічного перекладу. *Spadkobierca może być uznany przez sąd za niegodnego, jeżeli* - Спадкоємець може бути усунений судом від права на спадкування якщо. [10, с.73].

Як можна побачити, з усіх значень слова „*niegodny*” було вибрано „усунений від права на спадкування” відповідно до термінологічного контексту, в якому вживається дана лексема. Найда зазначає, що перекладач, який вибирає формальну еквівалентність, завжди повинен подавати відповідник терміну у цільовій мові. Нехтуючи цим принципом, існує висока ймовірність того, що перекладена лексема вирізнятиметься з контексту або ж створюватиме труднощі у розумінні перекладеного тексту [8, с.73].

Згідно з Ю. Найдою, динамічна еквівалентність орієнтується на адресата повідомлення, тобто читача цільової мови, аніж на саме повідомлення у вихідній мові. Тобто, основна мета перекладача – передати експліцитний та імпліцитний зміст повідомлення за допомогою різних способів, включаючи різного роду трансформації. Існує дві площини таких трансформацій: лексична та граматична. Перекладач досить легко може впровадити ключові граматичні модифікації (згідно з правилами та вимогами цільової мови), такі як зміна порядку слів у реченні, заміна активного стану пасивним, іменників – дієсловами, займенниками тощо. Дещо складнішими є модифікації у лексичній площині, оскільки тут не існує чітко визначених правил, а можливостей є багато. З-поміж лексем Ю. Найда виділяє три типи [2, с.135]:

- ті, які вже мають еквіваленти у цільовій мові (тут варто розуміти формальну еквівалентність);
- ті, які позначають різні поняття, які в свою чергу виконують одні і ті ж функції – *wójt, burmistrz, starosta, mar-szalek wojewódzki* (особи, які керують певними адміністративними одиницями);
- і на останок слова, які притаманні тільки певній культурі – *mazurek, krakowiak*.

Останні лексеми не притаманні термінологічним текстам, оскільки мають певне емоційне забарвлення.

Вчення Рейса та Вермера, яке далі розвинула К. Норд у своїй теорії „*skopos*” дало новий поштовх перекладознавству, зокрема перекладу юридичних текстів. К. Норд розглядає переклад тексту у тісному взаємозв’язку з його (тексту) функціями. Перекладач повинен докласти зусиль, щоб перекладений текст виконував такі ж функції у цільовій, як і у вихідній мові. Під цим розуміється переклад тексту за участю всіх можливих і потрібних технік перекладу, аби тільки перекладений текст виконував такі ж функції, як і оригінал у вихідній мові.

Б. Келяр разом з Є. Пенькосом, Д. Кежковською та А. Ольгєрдом ввели в польське мовознавство термін „ *tłumaczenia prawnicze*” („юридичний переклад”). Це поняття стосується перекладу текстів як в юридичні лінгвістиці, так і в юридичному мовленні. Дослідження у цій галузі науки ведуться активно, а тому

польські мовознавці можуть похвалитися значними науковими доробками. До них відносяться і праці Є. Левандовського, Б. Келяр, Б. Врублевського [1, с.23].

Зазначу, що польські лінгвісти опрацювали також основні теорії перекладу правових текстів (т.зв. „юридичного перекладу”) і окреслили певні види еквівалентності. До них відносяться денотативна, конотативна, прагматична і текстуально-нормативна еквівалентність. Денотативна еквівалентність передбачає переклад у рамках тексту у вихідній мові з поняттями та термінами, які притаманні вихідній мові. Конотативна еквівалентність передбачає співвіднесення термінів та понять у вихідній мові з тими у цільовій мові на принципі порівнянь. У такому випадку текст буде максимально наближений до адресата. Під прагматичною еквівалентністю Д. Кежковська розуміє певний тип еквівалентності, який має на меті задоволення потреб адресата, який з певних причин вимагає певної, заздалегідь ним визначеної еквівалентності від перекладача.

Без сумніву юридичні тексти в українському правовому дискурсі мають такі ж самі характеристики і, відповідно, функції. До порівняння: [7, с.6] „*Rozrzędzić majątkiem na wypadek śmierci można jedynie przez testa-ment. „Testament należy tak tłumaczyć, ażeby zapewnić możliwie najpełniejsze urze- czywistnienie woli spadkodawcy”*” [6, с.73].

«У разі смерті особи, яка була позбавлена права на спадкування, до смерті заповідача, позбавлення її права на спадкування втрачає чинність». Частина спадщини, що не охоплена заповітом, спадкується спадкоємцями за законом на загальних підставах».

«*Osoby głuche lub nieme nie mogą sporządzić testamentu w sposób prze-widziany w artykule niniejszym*” [4, с.5].

«Не мають права на спадкування особи, які умисно позбавили життя спадкодавця чи будь-кого з можливих спадкоємців або вчинили замах на їхнє життя»

«*Treść testamentu ustnego może być stwierdzona w ten sposób, że jeden ze świadków albo osoba trzecia spíše oświadczenie spadkodawcy przed upływem*»

«*Osoba, яка склала секретний заповіт, подає його в заклеєному конверті нотаріусові*».

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

З наведених вище прикладів можна зробити висновки, що терміни спадкового права в польській та українській мовах здебільшого мають свої відповідники. Проте є й такі, трактування яких є неоднозначним і створює певні труднощі у перекладі. Наприклад, ряд термінів та терміносполук варто перекладати денотативним еквівалентом *wstępni* – родичі по прямій висхідній лінії, *zapisobiorca* – спадкоємець, *zstępni* – нащадки, родичі по прямій низхідній лінії з метою внесення ясності для адресата (у нашому випадку це україномовний читач). Однак, існує можливість перекладу однієї і тієї ж терміносполуки двома способами – денотативною та текстуально-нормативною еквівалентністю: *odwolać testament* – відкликати заповіт / скасувати заповіт. Хоча на основі аналізу двох паралельних текстів Цивільного Кодексу України обидва терміни рівноправно вживаються в українському законодавстві, проте варто все-таки вживати один з поданих термінів, аби уникнути зайвої синонімії. Тут варто згадати про лінгвістичну оцінку текстів юридичних документів. Про „принцип лінгвістичної визначеності правової норми” пише В. Шишкін. Автор статті зазначає, що невиправдане калькування/запозичення юридичних термінів під час перекладу призводить до „заплутаності та технічної невнормованості правової бази” вибрані підходи у перекладі, а саме формальну та динамічну еквівалентність Ю. Найди, теорію *skoros* К. Норд, *tłumaczenie prawnicze* Б. Келяр, Д. Кежковської, Є. Пенькоса, розглянувши підходи В. Шишкіна та інших науковців.

Література

1. Алімов О. Юридичний переклад: теоретичні засади та практичні аспекти. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 184 с.
2. Дудай К. Лексико-стилістичні та граматичні особливості перекладу публіцистичних текстів з польської мови. Вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2024. № 1(45). С. 102–108.
3. Карабан В. Теорія і практика перекладу (аспектний підхід). Вінниця: Нова книга, 2018. 312 с.
4. Карабан В. Попередження інтерпретації мови оригіналу в перекладі. Вінниця, 2003.
5. Ключко М. Джерела походження та способи творення юридичних термінів України. Вісник академії правових наук України. 2009. № 4. С. 223–231.
6. Коптілов В. Теорія і практика перекладу. Київ, 2003.
7. Корунець І. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця, 2001.
8. Кострюкова А. Особливості перекладу юридичної літератури з польської мови на українську. Матеріали студентської наукової конференції. Суми: СумДУ, 2023. С. 87–90.
9. Олікова М. Теорія і практика перекладу. Луцьк, 2000.
10. Цивільний кодекс України. Книга шоста: Спадкове право. 2003.

11. Шумило І., Сніци Т. Особливості перекладу юридичних текстів: термінологічні та культурологічні аспекти. Наукові записки Інституту української мови НАН України. 2022. № 30. С. 145–152.
12. Шишкін В. Принцип мовної адекватності у праві. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Юридичні науки. 2013. № 95. С. 22–25.
13. Baker M. In Other Words: a Coursebook on Translation. London, 1992.
14. Hejwowski K. Translation: A Cognitive-Communicative Approach. Olecko, 2004.
15. Jakobson R. On Linguistic Aspects of Translation. In: Brower R. (ed.) On Translation. Cambridge, 1955. P. 232–239.

References

1. Alimov, O. (2019). *Legal Translation: Theoretical Foundations and Practical Aspects*. Kyiv: Center for Educational Literature.
2. Dudai, K. (2024). Lexico-stylistic and grammatical features of translating journalistic texts from Polish. *Bulletin of Lesya Ukrainka Volyn National University*, (1)45, 102–108.
3. Karaban, V. (2018). *Theory and Practice of Translation (Aspectual Approach)*. Vinnytsia: Nova Knyha.
4. Karaban, V. (2003). *Preventing Interpretation of the Source Language in Translation*. Vinnytsia.
5. Klochko, M. (2009). Sources and methods of formation of legal terms in Ukraine. *Bulletin of the Academy of Legal Sciences of Ukraine*, (4), 223–231.
6. Koptilov, V. (2003). *Theory and Practice of Translation*. Kyiv.
7. Korunets, I. (2001). *Theory and Practice of Translation (Aspectual Translation)*. Vinnytsia.
8. Kostriukova, A. (2023). Features of translating legal literature from Polish into Ukrainian. In *Proceedings of the Student Scientific Conference* (pp. 87–90). Sumy: Sumy State University.
9. Olikova, M. (2000). *Theory and Practice of Translation*. Lutsk.
10. *Civil Code of Ukraine*. Book Six: Inheritance Law. (2003).
11. Shumylo, I., & Snitsy, T. (2022). Features of translating legal texts: Terminological and cultural aspects. *Scientific Notes of the Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine*, (30), 145–152.
12. Shyshkin, V. (2013). The principle of linguistic adequacy in law. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Legal Sciences*, (95), 22–25.
13. Baker, M. (1992). *In Other Words: A Coursebook on Translation*. London.
14. Hejwowski, K. (2004). *Translation: A Cognitive-Communicative Approach*. Olecko.
15. Jakobson, R. (1955). On linguistic aspects of translation. In R. Brower (Ed.), *On Translation* (pp. 232–239). Cambridge.